

YASHIL IQTISODIYOT**Amirov Temur Mashrab o'g'li***SamISI "Iqtisodiyot nazariyasi"**kafedrası asisstenti*

Anotatsiya: Ushbu maqolada yashil iqtisodiyot tushunchasi, uning o'ziga xos xususiyatlari va muhim tamoyillari tahlil qilinadi. Yashil iqtisodiyot — barqaror rivojlanish, atrof-muhitni muhofaza qilish va iqtisodiy o'sishni uyg'unlashtirishni maqsad qilgan tizim sifatida ko'rib chiqiladi. Maqola, yashil iqtisodiyot sharoitida boshqa tarmoqlar va sohalarning rivojlanishi uchun zarur bo'lgan strategiyalarni ko'rib chiqadi, jumladan, energetika, transport, qishloq xo'jaligi va sanoat sohalariidagi islohotlarni. Shuningdek, ekologik barqarorlikni ta'minlash, resurslarni samarali boshqarish va yashil texnologiyalarni joriy etishning iqtisodiy manfaatlari va muammolari ham muhokama qilinadi. Maqola, yashil iqtisodiyotga o'tish jarayonida davlat siyosatining ahamiyati, ilg'or tajribalar va amaliyotlarning o'rganilishi hamda mavjud imkoniyatlar haqida tavsiyalar beradi. Yashil iqtisodiyot sharoitida yangi ish o'rinlarini yaratish, ekologik va iqtisodiy barqarorlikni saqlash, shuningdek, boshqa sohalarning o'sishiga ta'sir qiluvchi omillarni tahlil qilish muhim ahamiyatga ega.

Kalit so'zlar: yashil iqtisodiyot, barqaror rivojlanish, ekologiya, iqtisodiy o'sish, resurslarni boshqarish, yashil texnologiyalar.

Abstract: This article analyzes the concept of green economy, its distinctive features, and key principles. Green economy is considered as a system aimed at harmonizing sustainable development, environmental protection, and economic growth. The article examines the strategies required for the development of other sectors and industries under the conditions of a green economy, including reforms in energy, transportation, agriculture, and industry. It also discusses the economic benefits and challenges of ensuring ecological sustainability, efficient resource management, and the introduction of green technologies. Furthermore, the article provides recommendations on the importance of government policies, the study of best practices and experiences, and the available opportunities in the process of transitioning to a green economy. Creating new jobs, maintaining ecological and

economic stability, as well as analyzing the factors influencing the growth of other sectors, are of significant importance in a green economy.

Keywords: green economy, sustainable development, ecology, economic growth, resource management, green technologies.

Kirish: XX asrning oxirida ko‘plab Yevropa mamlakatlari (Fransiya, Shvetsiya, Germaniya, Norvegiya) ekologik soliqlarga faol qiziqish bildirdi. Bugungi kunda ekologik komponent ko‘plab mamlakatlarning soliq tizimlarida sezilarli o‘rin egallaydi. Masalan, Buyuk Britaniyada iqlim o‘zgarishi, chiqindilarni utilizatsiya qilish, tosh qazish va boshqalarga soliq tizimi mavjud. Germaniyada 15chiqindilar, shovqin ta'siri, tabiiy resurslardan foydalanish uchun to‘lovlar, suvni olish uchun to‘lovlar, chiqindilarni utilizatsiya qilish uchun to‘lovlar, transport solig‘i, energiya solig‘i va yer soliqlari mavjud. XX asrning 80-yillaridan boshlab Xitoyda atrof-muhitni ifloslantirish uchun to‘lov joriy etildi. to‘rt-yil oldin ekologik soliq bilan almashtirildi va shu bilan korxonalarini ekologik toza ob'ektlarni ishga tushirishga rag'batlantiradi. Ekologik soliqlar, yig'implar va atrof-muhit maqsadlari uchun boshqa iqtisodiy vositalar Shvetsiyada keng qo‘llaniladi. Shvetsiya hukumatining ma'lumotlariga ko‘ra, Shvetsiyada 70 ga yaqin bozor asosidagi vositalar mavjud. Ekologik soliqlar va to‘lovlardan olingan umumiy daromad-yiliga 68 milliard SEK (7 milliard evro) ni tashkil etadi. Ekologik soliqlarning samaradorligi va byudjetga daromad olish o‘rtasidagi murosaa Shvetsiya uglerod solig‘ini rivojlantirish tarixida yaqqol ko‘rinadi. Ekologik soliqning Shvetsiyaning yalpi ichki mahsulotiga nisbatan past ulushi samarasiz soliqqa tortishning natijasi emas. Bu erda haqiqat aksincha – uglerod solig‘i uzoq vaqtdan beri samarali bo‘lib kelgan, shuning uchun soliq bazasi allaqachon qulab tushgan. Ammo bilvosita soliq vazifalarini bajaradigan soliq deb hisoblanadigan soliqlar mavjud: suv solig‘i, uglevodorodlarni qazib olishdan olingan qo‘shimcha daromad solig‘i, foydali qazilmalarni qazib olishdan olinadigan soliq. Bundan tashqari, mamlakatimizda ekologik to‘lovlar va to‘lovlar tizimi mavjud: atrof-muhitga salbiy ta'sir uchun to‘lov, foydalanish yig'ivi, o‘rmon resurslaridan foydalanganlik uchun to‘lov, suv ob'ektidan foydalanganlik uchun to‘lov, ekologik yig'im va boshqalar²¹. Bundan ko‘rinadiki yashil iqtisodiyot konsepsiyalari kecha

---

²¹ Turobova Hulkar Rustamovna, Kadirova Maral Matyakubovna. Yashil iqtisodiyot / [Matn]: o‘quv qo‘llanma / H.R.Turobova, M.M.Kadirova - Buxoro

yoki bugun paydo bo'lgan tushuncha emas. Bugungi kunda eng tez va shiddat bilan rivojlanib borayotgan sohalar va tarmoqlardan biridir.

“Yashil iqtisodiyot”ni rivojlantirish global muommo bo'lib, davlatlar iqtisodiy o'sishni ekologik barqarorlik bilan muvozanatlashga intilmoqda. Yashil iqtisodiyot - bu iqtisodiy faoliyatni atrof-muhitni asrash, resurslarni oqilona boshqarish va ekologik barqarorlikni ta'minlashga yo'naltirgan iqtisodiy modeldir. Bu modelda iqtisodiy o'sish, tabiatga zarar bermasdan amalga oshiriladi, shuningdek, resurslarning uzoq muddat davomida samarali ishlatilishini ta'minlash uchun yangi texnologiyalar va yangicha yondashuvlar qo'llaniladi. Yashil iqtisodiyotning asosiy maqsadi - tabiiy resurslarni barqaror ravishda boshqarish va ularning tugab qolishini oldini olishdir. Yashil iqtisodiyotning asosiy komponentlari quyidagilarni o'z ichiga oladi: qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish: quyosh, shamol, geotermal energiya kabi manbalar, kam uglerod chiqindilariga ega va atrof-muhitni ifloslantirmaydi. Energiya samaradorligini oshirish: ishlab chiqarishda energiya tejash texnologiyalarining joriy etilishi, masalan, energiya samarali qurilish materiallari, yoritish tizimlari va boshqa texnologiyalar. Ekologik izni kamaytirish: yashil iqtisodiyot ishlab chiqarishda va iste'molda ekologik izni kamaytirishga intiladi. Bu, o'z navbatida, resurslarni tejash va chiqindilarni kamaytirish bilan bog'liq. Bunday iqtisodiyotda jamiyat va iqtisodiyotning o'zaro aloqalari, ekologik muammolarni hal qilish va barqarorlikni ta'minlashga yo'naltirilgan. Bu iqtisodiyot, ekologiya va jamiyatning o'zaro uyg'un ishlashini ta'minlashga qaratilgan rivojlanish modelidir. Barqaror rivojlanish konsepsiyasi iqtisodiy o'sish, ijtimoiy adolat va ekologik barqarorlikni bir vaqtning o'zida amalga oshirishni nazarda tutadi. Yashil iqtisodiyot barqaror rivojlanishning muhim tarkibiy qismi hisoblanadi, chunki u tabiiy resurslarni to'g'ri boshqarish orqali iqtisodiy tizimni uzoq muddatli rivojlanishiga yordam beradi. Bu, ayniqsa, resurslar cheklangan bo'lib, atrof-muhitning ifloslanishi va iqlim o'zgarishlari kabi global muammolarni hal qilish uchun zarurdir.

Ekologiya va uning iqtisodiyotga ta'siri bugungi kunda juda muhim omil hisoblanadi. Ekologiya odamlarning tabiat bilan o'zaro munosabatlarini o'rganadi va bu munosabatlar iqtisodiy faoliyatni boshqarishda muhim ahamiyatga ega. Yashil iqtisodiyot ekotizimlarni asrashga va ularni iqtisodiy jarayonlarga kiritishga yo'naltirilgan. Ekologik xavf-xatarlar, shu jumladan iqlim o'zgarishi, biologik

xilma-xillikning yo‘qolishi va tabiiy resurslarning kamayishi, yashil iqtisodiyotning rivojlanishiga turtki beradi. Ekologiya tabiatning resurslar bilan chegaralanganligini va bu resurslar to‘g‘ri boshqarilmasa, ularning tugab ketishi mumkinligini ko‘rsatadi. Iqtisodiy faoliyatda, resurslarni tejash va boshqarish atrof-muhitga zarar yetkazmasdan o‘shishni ta‘minlashga yordam beradi. Ekologik muammolar, jumladan iqlim o‘zgarishi, bugungi iqtisodiyotga sezilarli ta‘sir ko‘rsatmoqda. Iqlim o‘zgarishi va ekologik totuvlikni ta‘minlash uchun iqtisodiy tizimlarni o‘zgartirish kerak.

Iqtisodiy o‘shish yashil iqtisodiyotda resurslarni tejash va energiya samaradorligini oshirishga qaratilgan. Yashil texnologiyalarni joriy etish orqali yangi sanoat tarmoqlari rivojlanadi, bu esa yangi ish o‘rinlarini yaratadi va iqtisodiy o‘shishni rag‘batlantiradi. Yashil iqtisodiyotda o‘shish, faqatgina YaIMning ko‘payishiga bog‘liq emas, balki ekologik va ijtimoiy jihatdan ham barqaror bo‘lishi kerak. Misol uchun, qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish yoki atrof-muhitga zarar yetkazmaydigan ishlab chiqarish texnologiyalarini joriy etish, iqtisodiy o‘shishni muhim tarzda ta‘minlashi mumkin. Yashil texnologiyalarni ishlab chiqish va qo‘llash, masalan, qayta tiklanadigan energiya, ekologik toza mahsulotlar ishlab chiqarish. Bu yangi sanoat tarmoqlarining paydo bo‘lishiga olib keladi va yangi ish o‘rinlarini yaratadi. Quyosh, shamol va boshqa qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish iqtisodiy o‘shishni ko‘taradi, chunki ularni ishlab chiqarish va foydalanish iqtisodiyotga yangi tarmoqlar va imkoniyatlar yaratadi. Iqtisodiy o‘shish, tabiiy resurslarni tejash va atrof-muhitga zarar yetkazmasdan amalga oshirilganida barqaror bo‘ladi. Bu yerda so‘nggi yillarda, ayniqsa, suv, er, havo sifatini boshqarish va chiqindilarni qayta ishlash kabi masalalar dolzarb bo‘lib turadi. Resurslarni tejash va ularni samarali boshqarish orqali, kelajakda mavjud resurslar tugashining oldini olish mumkin. Bu, ayniqsa, rivojlanayotgan mamlakatlar uchun juda muhimdir, chunki ular tez o‘sayotgan aholisi va o‘shib borayotgan energiya ehtiyojlari bilan boshqarishdagi qiyinchiliklarga duch kelmoqdalar.

O‘zbekiston Respublikasi yashil iqtisodiyot, barqaror rivojlanish va ekologik muammolarni hal etish yo‘lida bir qator tashabbuslar va strategiyalarni amalga oshirmoqda. Mamlakatning davlat siyosati, iqtisodiy strategiyalari, hamda ekologik siyosatlari o‘zgarayotgan global va ichki sharoitlarga moslashish maqsadida doimiy ravishda yangilanib turadi. O‘zbekiston hukumati 2019-yilda “Yashil iqtisodiyotga o‘tishning milliy strategiyasi”ni tasdiqladi. Bu strategiya mamlakatni barqaror

rivojlanish yoʻnalishida boshqarish, ekologik muammolarni hal qilish va resurslarni tejashni taʼminlashga qaratilgan. Mamlakatda quyosh va shamol energiyasidan foydalanish boʻyicha katta loyihalar amalga oshirilmoqda. 2025-yilgacha qayta tiklanuvchi energiya ulushi 30% ga yetkazilishi rejalashtirilgan.

Xulosa: Yashil iqtisodiyot barqaror rivojlanish va ekologiya oʻrtasidagi bogʻliqlikni tushunish va amalga oshirish nafaqat ekologik, balki iqtisodiy va ijtimoiy taraqqiyot uchun ham zarurdir. Yashil texnologiyalar va resurslarni boshqarish orqali, davlatlar oʻzlarining iqtisodiy oʻsishlarini atrof-muhitni himoya qilish bilan uygʻunlashtirishlari mumkin. Bu jarayonlar, albatta, uzoq muddatli hamkorlik va innovatsiyalarni talab qiladi, biroq davlatning qatʼiyatli siyosati va xalqaro hamkorlik orqali bu maqsadlar erishilishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. "Yashil iqtisodiyot: nazariy asoslari va amaliy jihatlari" – A. Toʻxtasinov, M. Sodiqov (2020)
2. "Barqaror rivojlanish va uning iqtisodiy jihatlari" – N. Mamajonov (2019)
3. "Ekologiya va iqtisodiy oʻsish: oʻzaro aloqalar" – F. Jalilov (2018)
4. "Oʻzbekistonning ekologik siyosati va yashil iqtisodiyotga oʻtish" – Oʻzbekiston Respublikasi ekologiya va atrof-muhitni muhofaza qilish davlat qoʻmitasi (2021)
5. "Global iqlim oʻzgarishi va uni boshqarish" – B. Xolmatov (2017)
6. "Yashil energiya va qayta tiklanuvchi energiya manbalari" – T. Shamsiyev, A. Ergashev (2020)